

Restaurátorský záměr

Pomník Prokopa Holého v Českém Brodě

1 Základní údaje o díle

Lokalizace památky

1. Kraj :	Středočeský
2. Město:	Český Brod
3. Bližší určení místa:	Husovo náměstí, před budovou radnice
4. Souřadnice GPS:	50°04,437N / 014°51,510E

Údaje o památce

1. Název :	Pomník Prokopa Holého
2. Autor	Karel Opatrný (1881 – 1961)
3. Sloh /datování :	secesní/1910
4. Materiál /technika :	hořícký pískovec/tesaný, měděný plech/tepaný na kovové konstrukci
5. Rozměry:	trnož podstavce 65x773x635 cm
podstavec: 257x561x426 cm
socha: v. 290 cm
5. Předchozí známé zásahy:	1963, zlacení písma (celková oprava?)
6. Rejstříkové číslo památky v ÚSKP:	není na seznamu kulturních památek

Údaje o akci:

1. Vlastník :	Město Český Brod
2. Zadavatel :	Město Český Brod

2 Úvod

Tento restaurátorský záměr byl zpracován na základě restaurátorského průzkumu zpracovaného v prosinci 2013 (MgA. Martin Kulhánek). Pomník Prokopa Holého na Husově náměstí v Českém Brodě je jedním ze symbolů města připomínající významnou událost českých dějin, porážku husitských vojsk v bitvě u Lipan v květnu 1434. Rovněž je hodnotnou ukázkou secesního sochařství a tvorby sochaře Karla Opatrného (1.8. 1881 Praha – 24.10. 1961 tamtéž). Vzhledem k faktu, že pomník je součástí Městské památkové rezervace a podléhá tudíž režimu ochrany v rámci státní památkové péče, práce byl měl provádět restaurátor s licenci Ministerstva kultury ČR v příslušné specializaci.

3 Popis současného stavu objektu

Kamenný materiál pomníku

Pískovcové kvádry jsou poškozeny především zvětráváním měkčích složek kamene, lokálně se projevující ztrátou homogenity materiálu. Silně poškozena je nápisová deska, kryjící schránku s prstí z legionářských bojišť a koncentračních táborů. Zde bude nutné její nahrazení novým kamenným doplňkem.

Na korozi kamene se podílejí, v současné době dožívající, starší vysprávky a tmely spár. Ty jsou zdrojem síranových solí, které přispívají k degradaci pískovcového originálu. Kritická koncentrace síranů byla zjištěna u čtyřech ze sedmi odebraných vzorků, v jednom případě pak byla koncentrace zvýšená. Zvýšené jsou koncentrace dusičnanů, jejichž zdrojem je vzlínající vlhkost.

Povrch pomníku je pokryt ve značné míře biologickými povlaky: řasami, mechy a lišejníky. Přírozenou patinu díla tvoří tmavé depozice sazových a prachových částic na exponovaných místech kamene.

Síranové krusty, tvořící se v okolí maltových vysprávek naproti tomu přispívají ke zhoršení stavu kamene a bude nutné provést jejich částečně odstranění, aby bylo možné zlepšit paropropustnost kamene a provést konzervační zásah. Dalším faktorem znečištění je odkapávající voda z měděných částí pomníku a znečišťující povrch kamene korozními produkty mědi, tzv. měděnkou.

Zlacení

S výjimkou zlacení paprsků korouhve a nápisů desky kryjící uložení prstí z legionářských bojišť, Lidic a Osvětimi je zlacení písma provedeno dodatečně v rámci pozdějších oprav (1963). Doporučit lze proto pouze obnovení zlacení, které bylo součástí původního řešení pomníku. V případě fragmentů zlacení pak provést jejich stabilizaci bez plošné obnovy.

Měděná plastika torza vozu a válečnické atributy

Materiál kovových prvků se v současné době nachází v havarijním stavu. Zásadním způsobem je narušena především statika torza obrněného vozu, kde vnitřní konstrukce téměř zcela podlehla korozi. Zde bude nutné provedení kompletní demontáže prvků a nahrazení stávající konstrukce novou, následně pak chemické ošetření povrchu a osazení plechů na nové spoje.

4 Návrh na restaurování

Koncepce restaurování

Veškeré kroky při restaurování díla by měli vést především ke stabilizaci kamenného materiálu skulptury a architektury pomníku. Je nezbytně nutné aby zároveň při těchto pracích byly respektovány historické a estetické hodnoty díla jako jsou patina pískovcového materiálu či zachování původního sochařského reliéfu včetně všech znaků přirozeného stárnutí jeho povrchu. Autorské doplňky budou zachovány, nově provedené opravy budou revidovány a dle stavu buď nahrazeny novým materiálem či po korekci ponechány na místě v závislosti na jejich stavu.

Pro kovové atributy bude nezbytné přistoupit k celkové opravě a demontáži a především náhradě stářím degradovaných částí, ohrožujících dlouhodobě statickou stabilitu prvků (vnitřní konstrukce). Dále je doporučena korekce esteticky nevyhovujících spojů pocházejících z mladších oprav.

Navrhovaný postup prací

Kamenná část pomníku

- před zahájením veškerých prací spojených s namáháním povrchu bude provedena prekonsolidace nejvíce narušených částí pomníku konsolidačním prostředkem na bázi etylesteru kyseliny křemičité (systém KSE, REMMERS)
- odstranění starých spár a starých oprav - tmelů mechanicky: skalpely, dláta, mikrodlátka
- likvidace biologického napadení – ošetření biocidním prostředkem (Preventol) odstranění částí mikrovegetace mechanicky s použitím regulovatelné vodní páry
- aplikace odsolovacích zábalů (lokálně v partii skaliska-viz Průzkumová zpráva) – destilovaná voda, písek, bentonit, buničina. Podle potřeby ve třech až čtyřech cyklech
- redukce síranových krust pomocí čistících zábalů z buničiny a hydrogenuhličitanu amonného, případně pouze destilovaná voda. Nutno provést zkoušku na referenční ploše.
- odstranění korozních produktů mědi z povrchu kamene lokálně v zadní část pomníku (viz Průzkumová zpráva) pomocí kompresních zábalů: účinná složka Chelaton, Citrát Amonný, dočištění opláchnutím pitnou vodou. Nutno provést zkoušku na referenční ploše.
- konzervace materiálu konsolidačním prostředkem na bázi etyl esteru kyseliny křemičité (systém KSE, fa. REMMERS)
- injektáž prasklin, zajištění oddělených vrstev originálu injektážní elastifikovanou směsí na bázi etylesteru kyseliny křemičité (KSE 500 E, event. s plnivem Füllstoff A+B), v případě dutin injektáž modifikovanou směsí na bázi hydraulického vápna.

- finální dočištění tmavých depozitů na podstavci a skulptuře (mikroabrazivně) . Jako abrazivum bude použit jemně mletý vápenec. Nutno provést zkoušku na referenční ploše. Míra čištění bude konzultována se zástupcem NPÚ.
- doplnění chybějících částí min. tmelem odpovídajícím originálu nasákavostí strukturou a barevností, tmelení drobných defektů, barevná retuš nově provedených tmelů. Tmelení bude provedeno pouze lokálně v místech s rizikem zatékání či dalšího poškození atmosférickými vlivy. Míra plastických retuší bude konzultována se zástupcem NPÚ.
- náhrada kamenné desky kryjící schránku s prstěmi z bojišť novým kamenným doplňkem (materiál, pískovec z lokality Podhorní Újezd) vysekání nápisů, zlacení
- zatmelení spár minerální maltou pojenou hydraulickým vápnem
- preventivní ošetření povrchu kamene biocidním prostředkem (Preventol)
- ošetření nejvíce exponovaných částí pomníku proti srážkové vodě hydrofobizačním prostředkem

Kovové prvky- válečnické atributy,torzo vozu

- demontáž. Odstranění cementových tmelů a montážních čepů, které slouží k uchycení měděné plastiky ke kameni (kamenické náradí, vrtačka, skalpely). Demontáž zároveň slouží jako hloubkový průzkum stavu některých částí vnitřní konstrukce, ke které není možné se v současném kompletním stavu dostat.
- rozebrání plastiky torza vozu na jednotlivé prvky (břevna, prkna, kola, oj, korouhev). Po rozebrání bude možné přesně určit tvar vnitřní nosné konstrukce, její nahrazení kopian z nerez oceli, případně upravit její nefunkční části.
- odstranění pozdějších doplňků. Díky dřívějšímu průzkumu byly zjištěny doplňky, které k originálu nepatří. Jedná se o pozdější pokus o opravu. Ocelové šrouby a spony, přecínované spoje měděných plátů. Nová nosná konstrukce a nové sletování umožní odstranění nevhodných doplňků.
- vyrovnání měděných dílů. Sesedání a rozpadání zapříčinilo pokřivení mnoha měděných dílů plastiky. Po rozebrání a rozletování některých částí bude provedeno rovnání, manuálně za použití dřevěných a gumových paliček a náradí aby nedošlo k poškození detailů.
- čištění vodou. Vysokotlaké čištění vodou, tlakem 50 – 1000 psi.
- chemické očištění od oxidů. Na nepohledových a vnitřních částech je nutné udělat zkoušku chování zoxidovaných vrstev a krust. Doporučené mořící roztoky podle jemnosti účinku. Chelaton 3, kyselina citronová, hexamethylfosforečnan sodný.
- doplnění chybějících dílů.

- nové sletování měděných dílů. Po vyčištění bude možné díly nově sletovat. Podle místa a potřeby budou použity běžné letovací pasty a kapaliny, cín, elektrické a plynové pájky s různými rohovými a plochými hroty.
- začištění nových spojů podle originálu. Z průzkumu je patrné že letované hrany byly začištěny jemným pilníkem.
- vyrobení nové nosné konstrukce podle dochovaného originálu (lakovaná nerez ocel).
- spasování. Ocelové šrouby budou nahrazeny nerezovými, zapuštěné mosazné šrouby budou zachovány.
- patinace. Po konzultaci s investorem a zástupci NPÚ bude zvolen způsob patinace. Přírozená patinace je ponechání vyčištěných povrchů působení povětrnostním vlivům. Tato přírozená oxidace povrchu je sice pomalejší, ale výsledkem je kvalitnější, méně pórovitý povrch. Umělá patinace je poměrně složitý proces s množstvím barevných kombinací. Tento způsob umělé oxidace je sice rychlejší, ale dochází k většímu povrchovému úbytku kovu a výsledná vrstva je poréznější. Na nepohledových vnitřních částech bude provedena zkouška patinačních roztoků (1. varianta: kombinace roztoku siřných jater a siřníku amonného v kombinaci s roztoky dusičnanu a chloridu mědi. 2. varianta: kombinace roztoku chloritanu sodného s hydroxidem sodným. Stabilizace silikátem sodným.) Aplikace patinačních roztoků bude provedena širokými jemnými štětci.
- konzervace. Na nepohledových a vnitřních částech bude provedena zkouška konzervace včelím voskem a mikrokrytalickým voskem. Výsledek je bude konzultován s investorem a zástupci NPÚ.
- obnova zlacení. Základový nátěr Ripolin bílý, podkladový nátěr Ripolin žlutý, Mixtion – aplikace jemnými štětci, venkovní plátkové zlato 24 karátové ryzí přírodní trojitě.
- osazení. Plastika torza vozu bude osazena ve spolupráci s restaurátorem kamenné části pomníku. S ním budou konzultovány i vhodné montážní tmely.

Další doporučení pro realizaci

- V průběhu restaurátorský prací budou pravidelně svolávány kontrolní dny za účasti investora, restaurátora a zástupce NPÚ. Na těchto schůzkách budou konzultovány jednotlivé postupy a technologie. Postup prací bude průběžně dokumentován a na závěr bude zhotovena restaurátorská zpráva a fotodokumentace.
- Zvážit odstranění nízkých jehličnatých dřevin a drobné vegetace v okolí pomníků, které snižují kvalitu vnímání díla v kontextu jeho umístění. V jihozápadním a severozápadním pohledu je tato zeleň navíc vysazena v bezprostřední blízkosti trnože pomníku, což vede ke zhoršení odvodu vodních par z konstrukce a zvýšenému zavlhčení v těchto částí. Tyto dřeviny rovněž působí v rámci historického centra města cizorodým dojmem.

- Provést údržbu okolního nízkého zábradlí (repase kovových částí, nátěr)

V Kolíně dne 31. 3. 2014

.....
MgA. Martin Kulhánek, restaurátor